

VAPAUSSODAN PERINTÖ

2/2014

65. numero



Julkaisija

Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistys ry.

ISSN

2242-7597

**Toimitus
ja taitto**

Jyrki Uutela ja Nina Schleifer

Sähköposti: vapaussota.helsinki@gmail.com

**Paino**

Tyylipaino Oy, Helsinki

Kansikuva

Talvisodan päättymisen 74-vuotismuistotilaisuus 13.3.2014

Mannerheiminaukiolla - yhdistyksemme lippu mukana

veteraani- ja maanpuolustusjärjestöjen lippulinnassa

- Valok. Nina Schleifer

Aineisto

Vapaussodan Perintö -lehden ilmestymisaikataulu:

Nro	Aineistopäivä	Julkaisupäivä	Toimittajat
1		10.2.2014	Ojala ja Langinmaa
2	24.3.2014	14.4.2014	Uutela ja Schleifer
3	31.8.2014	10.9.2014	Ojala ja Langinmaa
4	20.10.2014	10.11.2014	Uutela ja Schleifer

Aineisto pyydetään toimittamaan johonkin yllämainituista toimituksen yhteystiedoista aineistopäivään mennessä.

SISÄLLYSLUETTELO

Puheenjohtajan palsta: Pohjanmaalta tuli hyvä paperi.....	3
Tietoisku: Vapaussodan perinneliitto.....	4
Toimituksen pöydältä: Aihetta valppauteen.....	5
Tammisunnuntain juhla	6
Suomi-neidon uskomaton tarina, osa 1.....	10
Bertel Paulig ja jääkäri liike.....	15
Teit' isäin astumaan: Kansakunnan kohtalonhetket ja Rydmanit.....	18
Kirjaesittely: Viimeinen kesä, värivalokuvakertomus Suomesta 1939.....	22
Kirjaesittely: Konstantin Cande, SS-miehen muistikuvia sodasta ja siviilistä....	23
Tietoomme tulleeita huomionosoituksia.....	24
Jäsenkysely.....	25
Hallituksen yhteystiedot ja tiedotuksia.....	27
Tulevaa ohjelmaa.....	28



POHJANMAALTA TULI HYVÄ PAPERI

Veteraaniperinteen tulevaisuustyöryhmä on työstänyt Seinäjoella viime vuoden aikana nyt allekirjoituskierroksella olevan esityksen tulevaisuuden veteraaniperinnetyön perusteista. Toivottavasti työryhmä saa näkökohdilleen riittävän kannatuksen Pohjanmaalla, jotta työryhmän esitys voidaan ottaa alustavaan käsittelyyn Vapaussodan Perinneliiton kesäpäivillä Kauhavalla tänä keväänä. Esityksessä on hyviä aineksia veteraaniperinteen valtakunnalliselle yhteistyölle ja jopa perinneyhdistysten yhdistämiselle.

Seinäjoen hankkeessa on kysymys yhteistyöstä sotasukupolvien perintöä ja perinnettä vaalivien järjestöjen kesken. Työryhmä katsoo, että on päästävä yksimielisyyteen toiminnan sisällöstä ja järjestämisestä. Tämä lienee jo todettu lukuisia kertoja aiemminkin, joten lähtökohdat eivät ole uusia. Kahteen näkökulmaan kiinnitän kuitenkin huomiota jo tässä vaiheessa, koska ne vaikuttavat tuoreilta ja ovat ratkaisevia yhteistyölle: 1. Veteraanisukupolvet ovat nuorempien mielikuvissa yhtenäinen joukko, jonka erottelua järjestökohtaisiin ryhmiin ei ymmärretä, ja 2. Yhteiseen toimintaan sisällytetään vain asiat, joista kytetään sopimaan.

Demokratia kouristelee nykyisin monilla tavoin. Maaliskuun ensimmäinen ”The Economist”-lehti käsittelee demokratian kriisiytymistä peräti kuuden sivun artikkelissa. Meillä Suomessa ilmiö näkyy esimerkiksi siinä, että kun kaikkien on saatava sanoa sanansa jokaisessa asiassa, niin maksimaalisella työllä saavutetaan minimaalinen tulos, joka sekin on usein sattumanvarainen.

Otan esimerkin kiinteistöalalta. Helsingin kantakaupungissa on kymmenittäin yli satavuotiaita kerrostaloja, joissa asuu iäkästä väkeä ja taloissa ei ole hissejä. Aukkaat ovat jo toistakymmentä vuotta halunneet ”arvotaloihinsa” hissejä ja lukuisia riitoja on käyty. Lopulta Helsingin hallinto-oikeus päätti, että hissit saa rakentaa ja kaupunginvaltuusto mahdollisti tämän asemakaavamuutoksella. Helsingin Sanomien uutisen mukaan löytyi vielä yksi pariskunta, joka halusi asettaa ”arvorakennuksen” arkkitehtuurin asukkaiden esteettömän liikkumisen edelle ja sai vielä yhden valitusluvan. Korkein hallinto-oikeus kumosi aiemmat päätökset ja niin hissejä ei rakenneta näihin taloihin. Demokratia kai toteutui ja ehkä joku sai oikeusturvaakin, mutta lopputulos on järjetön. Riitelyn aikana osa vanhoista asukkaista kuoli tai muutti pois ja nyt lähtevät varmaan loputkin – tuota yhtä pariskuntaa lukuunottamatta. Kukapa nuori haluaa asua ns. arvorakennuksen ylemmissä kerroksissa yli sadan porraskorkeudella? Vanhusten kannalta lopputulos oli huono ja rakennusten tulevaisuuden kannalta onneton.

Työmarkkinatyössäni opin arvostamaan luottamusmiehiä. Olisi ollut onnetonta, jos kaikki tuhat merimiestä olisivat tulleet neuvottelemaan itsenäisesti työehtoihinsa. Heitä edusti puolisen tusinaa luottamusmiestä, joiden kanssa varsin pian opittiin ymmärtämään, mistä voi sopia ja mistä ei. Sitten puolin ja toisin tehtiin tilanne selväksi omille taustaryhmille. Jos eivät ymmärtäneet, niin oli vielä sovittelujärjestelmä. Valtakunnansovittelija sitten poisti pöydältä neuvotteluihin kuulumattomat asiat ja viipaloi loput epäoleellisiin ja pariin kolmeen tärkeään kysymykseen, joista oli sovittava. Edessä oli joko sopu tai kuoleman kierre laivojen ulosliputtamisineen ja työpaikkojen menetyksineen. Yleensä järki voitti ja sopu tuli. Veteraaniperinnetyöllä olisi tästä paljon opittavaa.



Suomessa on järjestäytymisvapaus. Merimies-Unioniinkin on vapaus kuulua. Mutta jos haluat työpaikan laivalta, niin eipä ole työkavereita, jos et liity järjestykseen. Eipä ole työpaikkaakaan. Tästäkin veteraaniperinnetyö voisi mielestäni haakea johdatusta.

Veteraanien ja heidän jälkeläistensä kotihoitotyössä on paljon nuoria; maahanmuuttajataustaisiakin. Niin on myös esimerkiksi Kuusikodissa ja varmaan Kaulialassakin. Varmasti moni näistä nuorista voisi innostua veteraaniperinnetyöstä, jos se heille lyhyesti ja ymmärrettävästi kerrotaan. Bolshevikit, Mainilan

laukaukset ja Tali-Ihantalan rintamalinjat ja monet muut yksityiskohdat voisi jättää jatko-opintojen varaan. Aluksi riittää esimerkiksi kertoa, että vanhempani ja sisareni ja minäkin olen uhrannut monia elämäni parhaista vuosista puolustaessani tämän maan vapautta. Kun minun voimani nyt alkavat ehtyä, niin ottaisitko sinä tehtäväksesi kertoa ikätovereillesi meidän takavuosien ponnisteluitamme, että te saatte vuorostanne tehdä tässä kotimaassanne itsenäisesti oman elämänne vapaita valintoja?

10.3.2014

Markus Uomala

Puheenjohtaja

Tietoisku

VAPAUSSODAN PERINNELIITTO

Kattojärjestöömme Vapaussodan Perinneliittoon kuului jäsenenä viime vuoden lopulla 32 perinneyhdistystä ja neljä säätiötä.

Yhdistysten yhteenlaskettu henkilöjäsenmäärä oli 4 116 jäsentä. Edellisvuodesta oli laskua 77 jäsentä. Jäsenkunta on osin jo varsin iäkästä.

Vapaussodan Helsingin Seudun Perinneyhdistys ry. kuuluu 222 jäsenellään keskisuurten yhdistysten ryhmään. Jäsenmäärältään suurin oli Vapaussodan ja Itsenäisyyden Etelä-Pohjanmaan Perinneyhdistys ry. 571 jäsenellään. Seuraavat olivat Frihetskrigets Södra Traditionsförning rf. (424 jäsentä) ja Vapaussodan ja Itsenäisyyden Perinneyhdistys Sastamala ry. (283 jäsentä).

Pienin jäsenyhdistys oli Vapaussodan ja Itsenäisyyden Someron Perinneyhdistys ry. kolmella jäsenellään. Seuraavat olivat Vapaussodan Virtain Perinneyhdistys ry. (neljä jäsentä) ja Vapaussodan ja Itsenäisyyden Espoon Perinneyhdistys ry. (seitsemän jäsentä).

Jäsensäätiöt olivat Vapaussoturien Huoltosäätiö, Tammikuun 28. päivän Säätiö, P.E. Svinhufvudin Muistosäätiö ja Tammisunnuntain Killan Säätiö.

Markus Uomala



AIHETTA VALPPAUTEEN

Muistomerkkihankkeissa tulisi muistaa, että viesti on muotoa tärkeämpi. Esimerkiksi talvisotapatsashankkeessa on unohdettu, että vapaussoturien sekä talvi- ja jatkosotien veteraanien uhraukset isänmaan pelastamiseksi ovat aivan yhtä tärkeitä. Yhtä ryhmää ei tule nostaa toisten edelle vaan jokainen on ansainnut oman, kansakunnan kiitollisuutta osoittavan muistomerkkinsä kun kerran yhteiseen muistomerkkiin ei ole ollut poliittista tahtoa. Jokaisen suomalaisen tulee ymmärtää, ettei Suomi itsenäistynyt vuonna 1917 pelkällä julistuksella vaan tarvittiin vapaussota bolshevikkijohtoisesta entisestä emämaasta irtautumiseen.

Muitakin hankkeita on käynnissä, joten yhdistyksellämme on aihetta valppauteen. Helsingin kaupungin hallintokeskus on pyytänyt kaupunginmuseota antamaan lausuntonsa Jaakko Ojanteen tekemästä aloitteesta Mäntymäen punaisten kaatuneiden hautapaikan merkitsemiseksi erillisellä muistomerkillä.

Lausunnossa todetaan: ”Suomen sisällissodan päättymisestä tulee kuluneeksi sata vuotta vuonna 2018. Myös Helsingistä löytyy edelleen sodan kannalta monia keskeisiä paikkoja, joita ei muistolaatoin tai muilla tavoin ole merkitty. 2018 olisi hyvin perusteltua keskitetysti nostaa esiin sisällissodan Mäntymäki. Eheytyksen hengessä tämän Suomen historian yhden merkittävimmän vaiheen merkkivuoden tapahtumia tulee aikanaan järjestää mahdollisimman laajapohjaisen työryhmän yhteistyöhön pohjautuen.”

Museon peräämä eheytyminen tapahtui jo talvisodassa, kun entiset punakaartilaiset puolustivat itsenäisyyttämme rintarinnan vapaussoturien kanssa. Kansallista repimistä aiheuttaa sen sijaan propagandaan perustuvan värittyneen historian käsityksen pakkosyöttö sisällissotamantroiin.

Nyt on aika ratkaista, seisommeko aseettomina, kun vastapuoli lataa täysillä. Mielestämme meidän ei pidä vaieta propagandan edessä vaan varmistaa äänemme kuuluminen merkkivuoden tapahtumien suunnittelussa.

Jyrki Uutela ja Nina Schleifer



Vastapuolten näkemys talvisodan sotilaasta. Venäläisen taisteluhengen näkyessä selvästi ihmetystämme herättää suomalaisen sotilaan esittäminen aseettomana seisoskelijana.

- Valok. vas. Бои на Карельском перешейке (suom. Taistelut Karjalan kannaksella) -kirjan kansikuva, oik. HS 12.12.2013 esitetty luonnos Pekka Kauhasen suunnittelema talvisotapatsaasta "Valon tuoja"



TAMMISUNNUNTAIN JUHLA

Kokoonnuimme tiistaina 28.1.2014 Ostrobotnian Chydenia-kabinettiin juhlimaan Tammisunnuntaita perinteisin menoin.



Juhlivia yhdistyksemme jäseniä - valok. Nina Schleifer

Tilaisuuden aluksi lippujen saapumisen jälkeen kunniajäsenemme Paul Voss lausui muistosanat 14 poisnukkuneelle yhdistyksemme jäsenelle seuraavasti:

"Meillä on ollut tapana Tammisunnuntain juhlan yhteydessä kunnioittaa niiden perinneyhdistyksemme jäsenten muistoa, jotka päätyneen kalenterivuoden 2013 aikana ovat joukostamme saaneet iäisyyskutsun. Heillä kullakin oli oma elämäntyönsä, joka kuitenkin sisälsi meille yhteisen tavoitteen. Tämä tavoite oli säilyttää tuleville sukupolville vapaussotamme kallisarvoinen perintö. Vapaussota synnytti itsenäisen Suomen ja loi maallemme kehityksen, jota silloisissa olosuhteissa tuskin monikaan saattoi uneksia. Tätä perintöä me vaalimme. Vapaussoturien ja jääkärien uljas teko maan vapauttamiseksi vieraan vallan alaisuudesta on aina oleva johtotähtenä elomme kaikissa vaiheissa. Niin kauan kuin siniristilippumme liehuu Suomen niemen yllä, tulevat myös uudet sukupolvet aina kunnioituksella muistamaan nämä isänmaan suuret hetket. Samalla kun sytytämme kynttilän edesmenneiden muistolle hiljennymme hetkeksi kunnioittamaan heidän elämäntyötään isänmaan hyväksi."



Paul Voss - Valok. Nina Schleifer

Näiden koskettavien sanojen jälkeen Kaaderilaulajien kvartetti esitti *Jääkärimarssin*. Sitten oli vuorossa puheenjohtaja Markus Uomalan tervehdyssanat sekä maljan kohotus vapaussodan sankareille ja vapaalle Suomelle.

Juhlatunnelmaa

Illalliseksi nautimme noutopöydän herkuja kuohuviinin kera. Tunnelman luomisessa merkittävässä roolissa oli Kaaderilaulajien kvartetti, joka esitti *Tuonne taakse metsämaan ja Suomen laulun*. Kvartetti huomioi myös yhdistyksen hallituksen tehtävät jättävää Liisa Virankoa laulamalla hänelle serenadin *Hän kulkevi kuin yli kukkien*. Esitysten lopuksi Heikki Hult totesi: *"Haluamme laulaa 'Jääkärien laulun' kunnioitetun ystävämmen ja sotaveteraani Paul Vossin kunniaksi – ja nimenomaan hänelle."* Hult kävi läpi jääkärien pojaksi syntyneen Vossin ansioita niin sodan aikana kuin veteraaniperinnön vaalimisessa ja onniteli tammikuussa olleen 90-vuotissyntymäpäivän johdosta.





Kaaderilaulajien kvartettissa lauloivat evl Matti Ahtinen (vas.), kom Pekka Tuomisalo, ev Heikki Hult, sekä evl Rainer Hannikainen.

- Valok. Nina Schleifer

Juhlapuhe

Juhlapuheen piti Martti Häikiö aiheenaan P. E. Svinhufvud ja jääkäri liikkeen synty. Hän totesi esitelmänsä aluksi, että Svinhufvud oli juristi luita ja ytimiä myöten. Hän toimi asianajajana, tuomarina, prokuraattorina ja virkamiehenä, mutta hänen poliittinen uransa alkoi helmikuun manifestista 1899, jolloin jokaisen suomalaisen oli muodostettava kantansa siihen, miten venäläistämiseen tulee suhtautua.

Häikiö muistutti mieliimme venäläistämiskauden peruspiirteet. Kysymys oli siitä, että Venäjän valtakunnassa kansallisuusaate, yhtenäistämispolitiikka sai vallan, ja monikansallisen heterogeenisen imperiumin sijalle ryhdyttiin muodostamaan yhtenäistä valtakuntaa. Vastarinta johti menettelytapakiistoihin. Suomenmieliset fennomaanit ja vanha-suomalaiset valitsivat neuvottelevan, pragmaattisen, tarkoituksenmukaisen myöntövyöden linjan, jonka keskeisenä ajatuksena oli säilyttää suomen kieli ja suomalaisten hallussa keskeiset asemat, vaikka jouduttaisiin tinkimään periaatteista. Tinkimättömän periaatteellisen

perustuslaillisuuden kannattajien mielestä taas lakien kunnioittaminen oli kaikkein tärkeintä. Sortokauden tiivisyydessä periaatteellinen perustuslaillisuus jakautui passiiviseen vastarintaan eli aseettomaan, väkivallattomaan toimintaan, josta tunnetuin ilmaus oli asevelvollisuuskutsunnoista kieltäytyminen. Tilanteen pahentuessa alettiin suunnitella aktiivista vastarintaa: sotilaallista valmistautumista ja kaartien perustamista.

Tammikuussa 1911 Svinhufvudin kohdalla tapahtui siis selvä ajattelun muutos. Hänestä, niin kuin monesta muustakin idealistista, tuli realisti. Hän totesi: *”Venäläiset tekevät meistä täydellisen lopun, jos jäämme Venäjän yhteyteen. Ne kuristavat meidät.”* Hän näki, että enempi periksi antaminen Venäjälle voisi johtaa vain tuhoon. Vuonna 1911 oli menossa toinen sortokausi, jossa askel askeleelta Suomen autonomista asemaa ja itsehallintoa kavennettiin suurimpina askeleina vuoden 1912 yhdenvertaisuuslaki, jolla venäläisille annettiin samat oikeudet kuin suomalaisille sekä vuoden 1914 suuri venäläistämisohjelma, jonka tavoitteena oli tehdä Suomesta Venäjän maakunta.

P. E. Svinhufvud oli yksikamarisen eduskunnan ensimmäinen puhemies. Hänet valittiin tähän tehtävään yksimielisesti myös vasemmiston tukiessa häntä. Svinhufvud oli Suomen kansallisen itsemääräämisen symboli. Valitettavasti tinkimättömän kiinnipitäminen valtiollisista perusoikeuksista johti konfliktiin keisarin kanssa, jolla oli eduskunnan hajotusoikeus, ja jota tämä myös käytti. Häikiö on parhaillaan kirjoittamassa uutta Svinhufvudin elämänekertaa. Kirjassaan hän pohdii, mikä rooli eduskunnan jatkuvilla hajottamisilla oli siinä, että vasemmisto radikalisoitui eikä arvostanut parlamentarismia. Vasemmistossa kasvoi luokkataisteluun uskovien, suorantoiminnan vallankumouksen kannattajien rooli.



Ratkaiseva käänne tapahtui elokuussa 1914 ensimmäisen maailmansodan sytyttyä. Häikiön mukaan Suomesta tuli venäläinen sotaleiri. Poikkeustila vallitsi maassa ja suomalaisten oikeudet olivat minimissä. Svinhufvud toimi Lappeen tuomiokunnan tuomarina lähettäessään venäläiselle prokuraattori Kasanskille kirjeen ilmoittaen, ettei pitänyt tätä lailisena prokuraattorina eli oikeuskanslerina, koska tämä oli nimitetty Svinhufvudin laittomana pitämän yhdenvertaisuuslain nojalla. Kenraalikuvernööri Seyn erotti Svinhufvudin sotatilalain nojalla ilman oikeudenkäyntiä ja ilman mitään oikeudellisia menettelyjä, mutta Svinhufvud ei aikonut erota, koska hän piti myös sotatilalakia laittomana.

Svinhufvud oli taipumattomuuden, periksiantamattomuuden, lain kunnioituksen ja Suomen oikeuksien puolustamisen näkyvin symboli. Hänen kohtalonsa oli kaikkien tiedossa. Kun hänet pidätettiin Luumäen käräjäsalissa, hän sanoi: *"En voi ruveta herrojen kanssa tappelemaan, viekää mihin viette, mutta laitonta se on."* Hänelle annettiin tunti aikaa kerätä omat tavaransa, jonka jälkeen hänet vietiin Viipurin lääninvankilaan ja sieltä edelleen Tomskin lääniin Uralille niin pitkäksi aikaa kuin sotatila Suomessa olisi voimassa. Svinhufvud sanoi, että hän uskoo palaavansa Jumalan ja Hindenburgin avulla.

Häikiön mukaan sortokauden aikana oli monenlaisia karkotuksia. Leo Mechelin karkotettiin Tukholmaan, Helsingin Sanomien edeltäjän Päivälehden perustaja Eero Erkko karkotettiin Amerikkaan. 1500-luvulla alkanut Siperian karkotus on hiukan verrattavissa Australiaan, minne ihmisiä siirtyi ikään kuin siirtolaisiksi. Suomessa saatuja tuomioita saattoi muuntaa karkotuksiksi. Se oli siirtolaispolitiikkaa, jonka tavoitteena oli Siperian asuttaminen. Siperiaan muutti 3 321

suomalaista: kuolemaan tuomittuja, elinkautisvankeja ja siirtolaisia omasta anomuksesta. Svinhufvud sai asua Siperiassa vapaasti omilla varoillaan, omassa talossaan. Olennaista venäläisessä järjestelmässä oli, että paikkakunnalta ei saanut poistua.

Jääkäriliikkeen ja Svinhufvudin yhteys on Häikiön mielestä ennen kaikkea siinä, että eri tahoilla todettiin, etteivät myöntyminen, neuvottelu, taipuminen, taktikointi ja sopimuksen yrittely kerta kaikkiaan johda tulokseen. Sekä nuoret että vanhemmat tulivat siihen tulokseen, että Venäjästä on päästävä eroon tavalla tai toisella, niin kuin Svinhufvud sanoi. Nähtiin, että se ei voi tapahtua muuten kuin aseellisen voiman kautta.

Suuri onnettomuus Suomen historiassa on se, että sosialistien leirissä luokkataisteluoppi, aseelliseen vallankumoukseen uskominen ja proletariaatin diktatuuri olivat saaneet niin suuren vallan ja että maan suurin puolue, joka oli saanut enemmistön eduskuntaan ja jolla oli vuonna 1917 pääministeri Oskari Tokoi, teki aseellisen kapinan parlamentaarista järjestelmää vastaan. Häikiö on pohtinut, miten raskaaksi vapaussota olisi muodostunut ilman tätä aseellista kapinaa. Hänen käsityksensä on, että uhreja olisi ollut kymmeniä, ehkä satoja, pahimmasa tapauksessa muutama tuhat, eikä 36 000, mitä tämä kapinan kukistaminen kaikkiaan vaati.

Svinhufvud pysyi Siperiassa ajan tasalla jääkäriliikkeestä ja Suomen tilanteesta monin keinoin: hänen puolisonsa kävi siellä, hänellä oli ystäviä, hän kävi kirjeenvaihtoa ja hän sai lehtiä. P. E. Svinhufvudin elämäkerrassa kerrotaan: *"Svinhufvudin luokse lähetettiin Eino Heimonen, jolta hän sai Siperiaan tietoja mielialoista Suomessa. Tammikuussa 1916 lähetettiin hänen luokseen varatuomari*



Martti Eklund - hänen entisiä apulaisiaan - kertomaan, miten nuoriso hänen poissa ollessaan oli toiminut. Komenuksella kotimassa ollut Aarne Sihvo valmensi häntä, ja Kai Donner, joka äskettäin oli palannut Saksasta, antoi hänelle viimeiset tiedot jääkäripataljoonasta ja suomalaisten nuorukaisten oloista ja elämästä siellä. Kun monet vanhemmat poliitikot asettuivat joko epäroivälle tai suorastaan kielteiselle kannalle jääkäriliikkeeseen nähden, haluttiin varmistua siitä, että Svinhufvud ainakin oli heidän puolellaan. Niin olikin tämän käynnin tarkoituksena saada Svinhufvudilta suora vastaus kysymykseen, hyväksyikö hän nuorten toiminnan. Sihvo rohkeni lähettää myös - vaikkei hänellä ollut mitään valtuuksia - tervehdysten kaikkien jääkärien puolesta, sillä hän piti Svinhufvudia, kuten hän myöhemmin on selittänyt, nuorten ja uhkamielisten jääkärien esikuvana. Eklund, jääkärien lähetti, kuten häntä on nimitetty, saapui Kolyvaniin tammi-kuun 9. päivänä 1916. Tapaaminen oli Svinhufvudille iloinen yllätys. Paljon heillä oli puhumista keskenään.”

On luonnollista, että poliittiset kysymykset kiinnostivat Svinhufvudia. Keskeisenä niistä oli maailmansota, jonka päättymisestä riippuisi Suomen kohtalo. Alun perin Svinhufvudin sympatiat olivat Saksan puolella. Hän näki, että vain Saksan voitto Venäjästä saattoi avata Suomelle tien parempaan, ellei suorastaan vapautumiseen Venäjän ikeestä – ja itsenäisyyteen. Se oli päämäärä, johon hänestä nyt oli pyrittävä, mutta miten siihen päästäisiin, sitä ei vuonna 1916 kukaan tiennyt. Historian suurta draamaa on se, että Saksa ei voittanut sotaa, vaan Saksa hävisi maailmansodan, Saksa nöyryytettiin, ryöstettiin ja häväistiin – ja siitä siemenestä syntyi toinen maailmansota. Mutta sitä ennen oli pieni mahdollisuus – Martti Häikiö käytti sanontaa: ovi oli

hiukan raollaan – jolloin Svinhufvudin johdolla Suomi julistautui itsenäiseksi.

Häikiö totesi: ”Olemme nyt hyvin historiallisessa hetkessä. Minä haluan onnitella tätä yhdistystä siitä, että te olette nyt järjestäneet tietääkseni ensimmäisen Suomen valtiollisen itsenäistymisen 100-vuotisjuhlaan liittyvän tilaisuuden. Tiedämme, että tuossa Jääkärikabinetissa, entisessä Kassahuoneessa, lausuttiin syksyllä 1914 jääkäriliikkeen syntysanat. Sitä tullaan hyvin mittavasti jääkäriperinteen taholta viettämään. Nyt alkaa se - voisinko sanoa - pitkä taival kohti vuosia 1917, 1918 ja 1920, jolloin Suomen rajat vahvistettiin Tarton rauhassa ja johon minä katson tämän aikakauden päättyvän.”

Nina Schleifer



Valtiotieteiden tohtori Martti Häikiö

- Valok. Nina Schleifer



SUOMI-NEIDON USKOMATON TARINA, osa 1

*Valtiotieteiden tohtori Seikko Eskolan 11.2.2014
Ostrobotniassa pitämän luennon alkuosa. Loppu-
osa julkaistaan 10.11.2014 ilmestyvässä lehdessä.*

Professori Markku Kuisma on antanut Suomen itsenäistymistä käsittelevälle erinomaiselle kirjalleen (2010) nimeksi "Sodasta syntynyt". Se kuvaa osuvasti itsenäisen Suomen alkua. Syntymävertaus innostaa tämän kirjoittajan hiukan enemmänkin leikkimään syntymisellä, kasvamisella ja itsenäistymisellä. Seuraava onkin Suomi-neidon tarina äidin kohdusta aikuisuuteen sotien seurauksena.

Syntyminen edellyttää sikiämistä. Tämän ensimmäisen maailmansodan mullistuksissa syntyneen vauvan osalta se tapahtui jo satakymmenen vuotta aikaisemmin, Napoleonin sodissa. Sen aikaan saanut raskaus oli seurausta Suomen sodasta 1808-09. Tämä raskaus oli vahinko sillä sitä isä, keisari Aleksanteri 1, ei sentään tarkoittanut. Tavoitteena majesteettilla vain oli silloisessa poliittisessä kriittisessä tilanteessa rauhoittaa Ruotsilta ryöstetty Suomi-niminen palvelijatar. Tämä kaunis palvelijatar ei ollut kuka tahansa nöyrä piika. Hänellä oli selkeä identiteetti suhteessa uuteen Venäjäisäntäänsä. Sen identiteetin muodostivat Ruotsin laki ja Lutherin opit sekä talonpoikien vapaus.

Neidin rauhoittaakseen Venäjän keisari antoi Suomelle suuriruhtinaskuntana autonomisen aseman. Mutta yllättäen palvelijatarneito tulikin siitä raskaaksi. Sikiö alkoi kehittyä erinomaisesti ja potkia. Niin kävi erityisesti 1860-luvulta lähtien kun se sai omat valtiopäivänsä. Lopulta vauva oli täysin elinkelpoinen.

Kun Pietarissa sitten vahinko huomattiin, sikiötä yritettiin monin tavoin abortoida. Siinä tarkoituksessa tuettiin 1800-luvun jälkipuoliskolla suomen kielen nousua ruotsin rinnalle. Siten heikennettäisiin siteitä Ruotsiin. Vielä kehittymättömän suomen tukemiseen oli varaa, koska uskottiin venäjän kielen vähitellen syrjäyttävän ruotsin ja tulevan hallitsevaksi. Mutta lääkkeen vaikutus oli aivan toinen kuin tarkoitettu. Se ei tukahduttanut sikiötä vaan antoi tälle elinvoimaa ja teki mahdolliseksi kansallistunteen ja -tietoisuuden voimakkaan nousun.

1910-luvun alussa Venäjä kuitenkin näytti abortissa onnistuneen. Sen pääkaupungin Pietarin näkökulmastahan toisen sortokauden, siis vuosien 1908-17 ajan, yleisvaltakunnallisella lainsäädännöllä Suomen autonomia itse asiassa oli juridisesti lopetettu. Myös käytännössä suuriruhtinaskunnasta olisi vähitellen tullut tavallinen Venäjän maakunta jos vain tsaarINVALTA olisi säilynyt. Keisarikunnan säilyminen Venäjällä taas merkitsi silloin eläneille normaaliaikojen jatkumista. Keisarivalta näyttikin vakinnuttaneen asemansa.

Itsenäisyys utopiaa

Vauvan syntymiseen ei raskausaikana uskonut kukaan. Ajan tunteita kuvaa erinomaisesti tapaus eduskunnan puemiehen huoneessa tammikuussa 1911. Kolme korkeaa herraa poltteli siellä sikareja ja keskusteli poliittisesta tilanteesta. He olivat puhemies P.E. Svinhufvud, valtiokonttorin pääjohtaja, kansanedustaja ja äskeinen senaattori J.K. Paasikivi sekä nuorsuomalainen kansanedustaja, poliitikko ja juristi Jonas Castrén. Porukassa oli siis kaksi, joista kummastakin itsenäisessä Suomessa tuli sekä presidentti että pääministeri.



Juttelun katkaisi yht'äkkiä Svinhufvud todeten: *"Tämä elämä ei mene. Me tuhou-
dumme, ellemme pääse Venäjästä eroon"*.
Paasikivi kysyi: *"Miten luulet meidän
pääsevän Venäjästä eroon?"* Svinhufvudin
vastaus kuului: *"Sitä en tiedä, mutta ta-
valla tai toisella sen täytyy tapahtua"*.

Tästä syntyi pitempi keskustelu. Castren
kannatti Svinhufvudia. Puhemies jatkoi:
*"Venäläiset tekevät meistä täydellisesti
lopun, jos jäämme Venäjän yhteyteen.
Ne kuristavat meidät"*. - Paasikivi sanoi
vuosikymmeniä myöhemmin että tämä
oli ensimmäinen kerta, kun hän oli kes-
kustelemassa Suomen itsenäisyydestä, ei-
kä silloin ottanut asiaa vakavalta kannalta.

Presidenttikaudellaan, siis toisen maail-
mansodan jälkeen, kirjoittamissaan
muistelmissa hän totesi: *"Itse asiassa
Svinhufvud ei ollut pessimismissään vää-
rässä"* ja jatkoi: *"Ellei aivan odottama-
tonta olisi tapahtunut, olisi meidän val-
tiollinen elämämme, laitoksemme ja si-
säinen itsenäisyysytemme todennäköisesti
tuhoutunut"*.

Mutta ei kulunut kuin kolme vuotta ja se
"aivan odottamaton" tapahtui, ensimmäi-
nen maailmansota alkoi. Sen seurauksena
Venäjän keisarikunta luhistui kolme vuot-
ta myöhemmin, maaliskuussa 1917. Tämä
sota oli tragedia koko Euroopalle. Se oli
Euroopan ensimmäinen peloponnesolais-
sota, siis vastasi antiikin Kreikan suuruu-
den tuhonneita sen kaupunkivaltioitten
keskinäisiä sotia. Siitä alkoi Euroopan
maailmanmahdin surkastuminen. Mutta
Suomelle se tarjosi tilaisuuden.

Ystäväni ja virkatoverini historian pro-
fessori Olli-Pekka Vehviläinen sanoo,
että Suomen itsenäisyyden mahdollisti
kolme miestä: serbialainen terroristi
Gavrillo Princip (1894-1918), Saksan kei-
sarillisen armeijan komentaja kenraali
Erich Ludendorff (1865-1937) ja Venäjällä
vallan kaapannut V. I. Lenin (1870-1924).

Princip sai maailmansodan alkuun mur-
haamalla Itävallan kruununperijä Frans
Ferdinandin, Ludendorff kukisti Venäjän
keisarillisen armeijan ja kaatoi tsaarin-
vallan, Lenin loi Venäjällä kaoottisen ti-
lanteen, jossa viimeisillään oleva Suomi-
palvelijatar pääsi hyppäämään ikkunasta
karkuun.

Palaan vielä keskusteluun puhemiehen
huoneessa 1911. *"Ensimmäinen kerta",
"eikä ottanut asiaa vakavalta kannalta",
kuten Paasikivi siinä Suomen itsenäi-
syydestä totesi. Ja mistä tuossa puhe-
miehen huoneen keskustelussa sentään
oli kysymys! Mutta vain seitsemän vuotta
myöhemmin herroista toinen oli itse-
näistyneen Suomen valtionpäämies, val-
tionhoitaja, joka käytti keisari-suuriruh-
tinaan valtaa, ja toinen sen ensimmäinen
pääministeri. Paremmin tuskin voi
osoittaa itsenäisen Suomen syntyneen
sodasta - eikä sen itse aloittamasta.
Paasikivikin tunnusti tämän muistelmis-
saan todetessaan: "Ellei maailmansotaa
olisi syttynyt ja Venäjä siinä tullut lyö-
dyksi, olisi todennäköisesti meillä ollut
tuho edessä"*.

Näin vähän siis itsenäisyyteen korkealla
poliittisella tasolla oli valmistauduttu.
Kokoomuksen edeltäjän, vanhasuoma-
laisen puolueen, johtaja valtioneuvos
J.R. Danielson-Kaimari totesi myöhem-
min, että ennen ensimmäistä maailman-
sotaa kukaan todellisuuden pohjalla py-
syttävä ei voinut ajatella pienen Suo-
men kansan tulevaisuutta toisin kuin Ve-
näjän maailmanvallan yhteydessä.

Ruotsin entinen ulkoministeri ja Pieta-
rin lähettiläs Albert Ehrensverd puoles-
taan totesi 1915, että Pietarin valinta
pääkaupungiksi on tehnyt Venäjälle
elinkysymykseksi Suomenlahden herrana
pysymisen ja jatkoi: *"Suomen olemassa-
olo itsenäisenä valtiona voidaan ajatella
mahdolliseksi vasta siinä maailmassa,
missä sudet ja lampaat sovussa käyvät"*



laitumella keskenään". Eikä kukaan keskellä maailmansotaa voinut sellaiseen sopuun uskoa.

Eikä juuri julistetun itsenäisyyden säilymiseen uskonut Ruotsin pääministeri Nils Edenkään, kun Paasikivi hallituksensa toimeksiannosta joulukuussa 1917 kävi häneltä tiedustelemassa juuri julistetun itsenäisyyden tunnustamista. Pääministeri kysyi, miten Suomen hallitus kuvitteli voivansa käyttää valtaa, kun se ei edes kyennyt vapauttamaan omia korkeita virkamiehiään, jotka punakaarti oli vanginnut? Hän jatkoi, että vailla omaa sotavoimaa olevan vieraiden joukkojen miehittämän maan itsenäisyyttä oli pakko pitää kyseenalaisena. Eden arvioi, että Venäjällä tulisi luultavasti pian valtaan toinen hallitus, joka olisi vähemmän suojea itsenäistymiselle.

Itsenäisyys yllätyksenä

Vauva kuitenkin syntyi. Mutta vaikean ja verisen keisarileikkauksen se vaati. Venäjän keisarivallan sorruttua Suomea terrorisoi koko kesän ja syksyn 1917 vallankumouksen seurauksena kurinsa menettänyt venäläinen sotaväki, toistasatahatta miestä. Mitä se merkitsi, kertoo Helsinginkin silloinen tilanne: maamme pääkaupungissa venäläisiä sotilaita oli silloin huomattavasti enemmän kuin 20-50-vuotiaita suomalaisia miehiä. Ja he tekivät mitä tahtoivat päälliköistään piittaamatta, kasarmeissa ei pysytty.

Tästä silloin eläneitten suomalaisten mielipiteisiin paljon vaikuttaneesta venäläisten sotilaitten riehumisesta eivät tosin noita aikoja kuvaavissa romaaneissaan *"Täällä Pohjantähden alla"* ja *"Missä kuljimme kerran"* puhu Väinö Linna eikä Kjell Westö. Erityisen paha laiminlyönti se on Helsinkiä kuvaavassa Westön kirjassa.

Leninin vallankaappaus ilmeisesti oli itsenäisyyden välttämätön edellytys. Kukaan muu ei Venäjällä olisi itsenäisyyttä Suomelle myöntänyt. Eikä Leninkään tehnyt sitä hyväntahtoisuuttaan vaan oman kumouksensa vahvistamiseksi. Hän uskoi että voittanut punainen Suomi liittyisi siihen suureen sosialistiseen valtioon, joka bolshevikien aloittaman vallankumouksen seurauksena leviäisi koko Eurooppaan. Siinä tarkoituksessa hän kehotti punaisiamme ottamaan vallan. Leninin tuen hintana olivat kapina ja sisällissota.

Suomessa tammikuussa 1918 puhjenneessa vapaussodassa venäläisillä joukoilla oli ristiriitoja jyrkentävä kaksinkertainen merkitys aivan siitä riippumattakin miten ne taisteluihin osallistuivat. Punaisille ne olivat tuki jonka varassa kapina uskallettiin aloittaa, valkoisille ne olivat arvaamaton tekijä, jonka tuloon mukaan taisteluihin oli varauduttava ja joihin tukeutuminen löi vastustajiin maanpetturin leiman.

En epäile sanoa, että Suomen 1900-luvun suurin poliittinen onnettomuus oli, että sosialidemokraattinen puolue ei täällä 1917 hajonnut maltilliseen ja jyrkkään osaan, kuten Ruotsissa tapahtui tuon vuoden keväällä. Koska täällä puolueen yhtenäisyyttä pidettiin pääasiana, sen suhteellisen pieni vasemmistosiipi onnistui saamaan vallan koko puolueessa. Luottaen Venäjällä vallan ottaneisiin se Leninin innostamana lähti kapinan tielle. On syytä huomauttaa, että se tehtiin sellaista hallitusta vastaan, joka kolme kuukautta aikaisemmin pidetyissä vaaleissa oli saanut taakseen eduskunnan enemmistön, joka siis kiistattomasti edusti kansan demokraattista tahtoa.

Punaisten kapinassa minua aina hämmästyttää miten huonoon valmisteluun, olemattomiin suunnitelmiin ja surkeaan johtoon se rakennettiin, ja siten vietiin omat kannattajat suuriin kärsimyksiin.



Kuvaavaa punaiselle Suomelle on Helsingissä rauhanvälitystarkoituksessa vierailleen Ruotsin sosialidemokraattisen veljespuolueen pääsihteerin Gustav Möllerin toteamus: *"Jos tämä on sosialistinen yhteiskunta, kapitalistinen on parempi."* Jos olisin demari, vaatisin että puolueen historia, ja todella kunniakas sellainen, aloitetaan syksystä 1918. Puolueen perustamisen laskemisesta aikaisemmaksi näet seuraa, että sosialidemokraatit on maasamme ainoa puolue joka koskaan on tarttunut aseisiin muita vastaan.

Kapinan syinä esitetään miltei vain ajan yhteiskunnalliset olot ja levottomuudet. Ne loivatkin edellytykset ja mahdollisuudet sen aloittamiselle. Mutta unohdetaan toinen, ja hyvin tärkeä syy: kovin heikot puoluejohtajat. Vanhalla työväenpuolueella ei valitettavasti ollut ketään arvovaltaista, hallinnollista kokemusta saanutta ja kansainvälisessä työväenliikkeessä asemassa ollutta johtajaa, toisin kuin Hjalmar Branting, Erik Palmstierna ja Per-Albin Hansson Ruotsissa. Vanha sosialidemokraattinen puolue ajautui konkurssiin kuin yritys jossa on epäpätevät johtajat.

Kapinasta syntyneen sodan merkityksestä ei voi kuin yhtyä presidentti Mauno Koiviston analyysiin (Hufvudstadsbladet 23.11.2003): *"Punaisten voittaessa Suomesta ennemmin tai myöhemmin olisi tullut osa Neuvostoliittoa. Sodan jälkeen väestöryhmien suhteet olisivat olleet hyvin tulehtuneet. Punainen puoli olisi voittanut vain Neuvostoliiton tuella, eikä punainen hallitus olisi selvinnyt ilman tukea idästä. Silloin Neuvostoliitto olisi sanellut ehdot".*

Koivisto ei tuossa puutu kysymykseen sodan nimestä. Hänen arvionsa perustuu sodan lopputulokseen. Mutta silloin kysymys on ennen kaikkea vapaussodasta. Meillähän vapaussota-nimitys on jäänyt sisällissodan varjoon. Molemmat nimet kyllä kuvaavat sotaa. Se oli luonteeltaan

sekä vapaus- että sisällissota. Historiallisesti katsoen nimitys vapaussota kuitenkin kertoo olennaisemman. Ilman valkoisten voittoa ei itsenäisyydestä olisi tullut mitään. Vapaussota-nimitystä halutaan ilmeisesti välttää, koska se luo vaikutelman, että punaiset rivimiehet olivat itsenäisyyttä vastaan. Kysymys on kansan mielialan hoidosta ja tietystä itsepetoksesta.

Valkoiset rankaisivat sitten voitettuja ankarasti. Mutta voittaessaan punaisten olisi vallan säilyttääkseen ollut pakko käyttää vielä paljon kovempia otteita ja eliminoida melkoinen osa valkoisten kannattajia.

Olen monesti miettinyt, että olisi ollut kauhea tehtävä olla oikeusministeri sodan päättyessä. Kapina oli ollut voittajille odottamaton yllätys. Voitettut olivat syylistyneet moniin laittomiin tekoihin ja rikoksiin. Heitä tuli rangaista. Mutta miten erottaa rikoksiin syyllistyneet ja syyttömät? Sitä varten perustettiin tilapäisiä tuomioistuimia, joita jälkimaailma on sitten ankarasti arvostellut, äskettäin kirjassaan professori Antero Jyränki. Jälkeen päin katsoen olisi ollut viisasta vapauttaa suuri osa viimeisten taistelujen vangeista. Heidän joukossaan oli murhaajia, joita olisi odottanut kosto kotipitäjässä. Ongelmana oli myös, että kapinan johtajat ja alkuunpanijat olivat paenneet Venäjälle. Kaikki oli improvisoitava muutaman viikon aikana.

Kapinan johto pakeni Venäjälle tukijoittensa turviin. Valkoisten kosto tuli siten kohdistumaan suuressa määrin niihin, jotka eivät olleet kapinaan syyllisiä vaan olivat olleet johdolleen solidaarisia ja totelleet käskyjä.

Tuomionsa kapinan johtajat ja monet aktiiviset toimijat kuitenkin saivat. Mutta paradoksaalisesti sen tuomion pani toimeen juuri se järjestelmä, johon he itse olivat toivonsa panneet ja jonka tukeen he olivat uskoneet. Stalinin puhdistuksessa menehtyi kaikkiaan ainakin 20 000



Neuvostoliittoon paennutta suomalaista, siis lähimain sama määrä minkä laske-
taan kuolleen valkoiseen terroriin ja sai-
rauksiin vankileireillä.

Mutta nämä Stalinin terrorin uhrit luulta-
vasti tulivat myös vaikuttamaan vihaa-
mansa kapitalistisen järjestelmän säily-
miseen Suomessa. Professori Kimmo
Rentola toteaa 1940-luvun jälkipuoliskon
kommunismia käsittelevässä tutkimuk-
sessaan, että Suomen puoluejohto tiesi
toveriensa kohtalon. Se aiheutti että he
pelkäsivät voittoa, sen kommunistisen
kumouksen onnistumista, mitä Neuvo-
soliitto heiltä odotti. Seurauksena saat-
taisivat olla puhdistukset täälläkin, eikä
omasta säilymisestä silloin voinut olla
varma.

Palaan vielä tuohon sodan alkuun. Maa-
laisliiton johtaja ja kansanedustaja San-
teri Alkio oli vielä kesällä ja alkusyksyllä
1917 ollut yhteistyössä sosialidemokraat-
tien kanssa yhteiskunnallisia uudistuksia
toteuttamassa. Hän tunsi nämä jopa lä-
heisemmiksi kuin porvaripuolueet. Mut-
ta kapinaan nousu sai jyrkän tuomion:
*"Olin luullut suomalaista sosialide-
mokratiaa järkevämmäksi. Sen sijaan
kun se nyt parlamentaarista tietä olisi
rehellisyyden polkuja kulkien voinut
täällä toteuttaa pitkälle menevän yhteis-
kunnallisen vallankumouksen se eksyy
ja kompastuu tilapäiseen väkivallante-
koon kumotakseen hallituksen ja syr-
jäyttääkseen eduskunnan".*

Kun meillä nyt kirjoitetaan vuodesta
1918, päähuomio keskittyy kesään ja val-
koisten toimenpiteisiin, "valkoiseen ter-
roriin". Mutta silloin unohdetaan koko-
naan se mentaalinen tausta, miltä vanki-
leirit ja teloitukset nousivat. Suomalai-
nen porvaristohan oli hyvin lainkuuliais-
ta. Mutta työväenliikkeen ja venäläisten
sotilaitten väkivallanteot ja riehuminen
kesästä 1917 lähtien loivat heihin kovan

pelon ilmapiirin. Marraskuun suurlakosta
lähtien tapahtui monia murhia, ja uh-
kauksia vielä enemmän. Porvarillinen
väestö tunsi itsensä täysin turvattomaksi.

Sodan aikana punaiset murhasivat useita
aseettomia porvareita, monia pappeja ja
käyttivät kirkkoja leireinään. Kun punais-
ten hallussa olleella alueella ei saanut il-
mestyä muita kuin punaisia lehtiä, ra-
diotahan ei vielä edes ollut, punaisten vä-
kivallanteot tulivat ihmisten tietoon vain
huhuina, ja niissä pahat teot tietysti vielä
paisuvat suuresti. Ja he aloittivat väki-
vallanteot. Tähän valkoinen puoli reagoi.

Kuten jo tuosta siteeraamastani presi-
denti Mauno Koiviston, sosialide-
mokraatin, lainauksesta ilmenee, tämän
sodan lopputulos, valkoisten voitto, oli
edellytys Suomen itsenäisyydelle. Nimi-
tys vapaussota ilmaisee nimenomaan so-
dan historiallisen merkityksen. Vapaus-
sota se oli myös taisteluihin osallistuneil-
le valkoisille, vaikka he pian joutuivat to-
teamaan, että kysymyksessä oli myös
taistelu toisia suomalaisia vastaan.

Seikko Eskola



Valtiotieteiden tohtori Seikko Eskola

- Valok. Nina Schleifer



BERTEL PAULIG JA JÄÄKÄRILIIKE



Jääkäripataljoona 27:n perinneyhdistyksen varapuheenjohtaja ja historian harrastaja, valtiotieteiden maisteri Kari J. Talvitie houkutteli suuren joukon kiinnostuneita kuulijoita Ostrobotniaan 11.3.2014 kuuntelemaan esitystään Bertel Pauligista ja jääkäriiliikkeestä. Hän totesi esityksensä aluksi, että Gustav Bertel Paulig (1892-1918) on merkittävä henkilö jääkäriiliikkeen syntymisessä ja tekojensa puolesta tulevan vapaussodan aikana. Nykykielellä hän olisi ”ikoni”.

Bertel Paulig, kuten enemmistö jääkäreistä, oli syntynyt 1890-luvun puolivälissä. Hänen isänsä Gustav Wilhelm Paulig oli tullut Helsinkiin 1870-luvun alussa ja perustanut siirtomaatavarakaupan, joka sitten vähitellen kehittyi sellaiseksi teollisuuslaitokseksi kuin Paulig tänä päivänä on. Koti oli kaksikielinen: äiti puhui ruotsia ja isä saksaa. Tästä oli Pauligille suurta apua jääkäriiliikkeessä, sillä nämä olivat käyttökieleksi alkuvaiheessa. He asuivat Helsingissä Villa Humlevikissä Soutustadionin lähellä. Pauligin harrastuksiin kuuluivat veneily, pyöräily, palloilu sekä moottoripyöräily. Hän kirjoitti ylioppilaaksi Nya Svenska Läroverketista vuonna 1911. Ennen jääkärikauttaan hän ennätti suorittaa diplomi-insinööritutkinnon ensimmäisen osan Polyteknisessä koulussa.

Paulig oli Nylands nationin jäsen ja hänen ystäväpiiriinsä kuului tunnettuja silloisia ja tulevia nuoria aktivisteja: Ragnar Numelin, Per Zilliacus, Gunnar Heinrichs, Erik Anthoni, Walter Horn, Pehr Norrmén sekä Runar Pontán. Paulig oli myös Teknologiyhdistyksen klubipäällikkö ja hän osallistui aktiivisesti kansanvalistukseen, tuberkuloosin vastustamiseen sekä muiden yleishyödyllisten hankkeiden edistämiseen.

Talvitie mainitsi erityisesti kaksi tapahtumaa, joiden hän katsoo vaikuttaneen Pauligin päätökseen lähteä mukaan jääkäriiliikkeeseen. Bertel Paulighan eli nuoruuttaan sortokauden aikana. 1900-luvun alussa hänen kutsuntaikäinen vanhempi veljensä joutui lähtemään pois Suomesta pelätessään, että joutuisi Venäjän armeijaan. Arvattavasti vielä syvemmin koskettava tapahtuma oli kenraalikuvernööri Bobrikoffin ampuminen vuonna 1904. Ampuja Eugen Schauman oli Pauligin entinen koulutoveri.

Keväällä 1914 venäläinen sortokausi oli huipussaan. Uudet venäläistämistoimet veivät käytännössä Suomelta loputkin autonomian rippeet. Yllättäen venäläiset viranomaiset antoivat kuitenkin pitkästä aikaa luvan järjestää Helsingin yliopistossa promootion, jonka organisoimiseksi tarvittiin myös promootiotoimikunta, jonka tehtävänä oli mm. selvittää tilit tapahtuman jälkeen. Kesällä 1914 maailmansodan sytyttyä ja poikkeustilan julistamisen jälkeen promootiotoimikunnan nimissä saatettiin pitää kokouksia ilman että siihen kiinnitettiin erityistä huomiota. Toimikunnan pääsihteeri oululainen opiskelija Väinö Kokko asui Ostrobotnian rakennuksessa, jonne hän saattoi ilman esteitä kutsua kokouksia koolle.

Niinpä 20.11.1914 Ostrobotnian Kassahuoneessa (nykyisessä Jääkärihuoneessa) pidettiin jääkäriiliikkeen aluksi katsottava kokous, jossa päätettiin Tukholmaan tehtävästä tiedustelumatkasta. Tarkoitus oli tiedustella saksalaisilta viranomaisilta, voidaanko suomalaisille nuorille miehille järjestää sotilaskoulutusta Saksassa. Valitut henkilöt olivat Bertel Paulig ja hänen hyvä ystävänsä Walter Horn, joilla molemmilla oli hyvä saksan kielen taito sekä valmiita kontakteja Tukholmassa, kuten aiemmin Helsingissä Saksan konsulina toiminut perhetuttava.



Koska sota oli käynnissä ja normaali laivaliikenne Turun ja Tukholman välillä oli käytännössä pysähtynyt, lähtivät Paulig ja Horn 3.12.1914 laivalla Raumalta Tukholmaan. Laivalla laulettiin lähinnä saksalaisia lauluja, koska laiva oli täynnä pakomatalla olevia Saksan kansalaisia, jotka olivat asuneet eri puolilla Venäjää.

Tukholmassa edettiin ripeästi. Heti ensimmäisenä päivänä tunnustelijat tapasivat karkotusmääräyksen saaneen kreivi Carl Mannerheimin, jonka mielestä sotilaskoulutusta olisi kannattanut hankkia Englannissa. Tämä ei kuitenkaan olisi ollut mahdollista, sillä Englanti oli Venäjän aseumppani. Herman Gummerukselta saatiin hyviä neuvoja, ja hän avusti Pauligia ja Hornia kirjoittamaan virallisen kirjelmän Saksan edustajille Tukholmassa. Kirjeessä tiedusteltiin, olisiko 150 miehen mahdollista saada sotilaskoulutusta sekä saataisiinko aseita ja räjähteitä. Asia eteni konsuli Goldbeck-Löwen avustuksella diplomaattiteitse, mutta Talvitien mukaan myös armeijan ja laivaston edustajat olivat tietoisia hankkeesta.



Hugo Backmanssonin maalaus: Bertel Paulig (vas.), Herman Gummerus ja Walter Horn kirjoittamassa kirjetta saksalaisille Tukholmassa
- Valok. Kari J. Talvitien kokoelma

Paulig ja Horn palasivat Suomeen junalla pohjoisen kautta 13.12.1914. Helsingissä jatkuivat neuvottelut eri ”koulukuntien” kesken. Yhteistapaamisissa suurin osa

vanhoista aktivisteista suhtautui kielteisesti sotilaskoulutukseen Saksassa ja ehdotti tilanteen seuraamista ja hankkeen lykkäämistä. Lopputuloksen voi yksinkertaistaen kiteyttää erään entisen kenraalin lausumaan: *”Ei tässä mitään järkeä ole mutta Jumala teitä siunatkoon.”*

Tammikuun 27. päivänä Saksasta tuli Fritz Wetterhoffin välityksellä ilmoitus, että sotilaskoulutus oli järjestynyt, ja se alkaisi 25. helmikuuta, joka onkin merkittävä päivä jääkäriliikkeelle: koulutus alkoi siis tuolloin, ja jääkäreiden pääjoukko palasi Suomeen päivälleen kolme vuotta myöhemmin. Oli siis ainoastaan kuu-kausi aikaa toimittaa nuoret miehet salaa Saksaan ja organisoida sotilaskoulutus. Tämä onnistui suurelta osin suomalaisten vapaaehtoisten kouluttajaksi valitun majuri Maximilian Bayerin ansiosta.

Bertel Pauligin pettymykseksi hän päätyi neljäksi viikoksi Berliiniin Wetterhoffin toimistoon muiden aloittaessa sotilaskoulutuksen Lockstedtin leirillä. Maaliskuussa 1915 myös hän pääsi vihdoinkin aloittamaan sotilaskoulutuksen ja eteni Gruppenführeriksi eli ryhmänjohtajaksi maaliskuussa 1916. Vuonna 1917 suomalaisten sotilaskoulutus viimeisteltiin Libaussa. Tämä jakso sisälsi monipuolista erikoiskoulutusta kuten pioneerikoulutusta ja teknistä koulutusta. Paulig pyrki turhaan ilmavoimien koulutukseen, mutta hän pääsi kuitenkin lentämään ohjaajan mukana. Hän kävi konekiväärikurssin ja sai myös hyödynnettyä nuoruudenharrastustaan johtaessaan moottoripyöräkurssia. Pienenä kuriositeettina Talvitie mainitsi, että Runebergin päivänä 1917 suomalaisille sallittiin poikkeuksellisesti ”Rynegrenin ryyppy” ja olipa Paulig onnistunut saamaan myös Fazerin suklaakonvehteja.

Vuodenvaihteessa 1917-1918 Paulig oli mukana komennuskunnassa, joka toimi Hiidenmaan-Saarenmaan suunnalla, ja oli lähellä, että hän olisi kelirikon takia



jäänyt sinne mottiin. Hän pääsi kuitenkin osallistumaan sotilasvalaan Pyhän Kolminaisuuden kirkossa Libaussa 13.2.1918 ja palasi jääkäreiden pääjoukon mukana Suomeen ylennettynä yliluutnantiksi.



*L. Starkin Saksassa leikkaama varjokuva Bertel Pauligista
- Valok. Kari J. Talvitien kokoelma*

Suomessa Paulig määrättiin aluksi Hugo Östermanin komentamaan pataljoonaan kapteeni Per Ole Ekholmin komppaniaan. Sittemmin Paulig toimi 3. Jääkäri-rykmentin V pataljoonan 2. ”Kainuun Sissikomppanian” päällikkönä osallistuen Tampereen taisteluihin.

Kohtalonsa Paulig kohtasi vapaussodan loppuhetkillä Viipurissa. V pataljoona pyrki muutaman jääkäri-rykmentin mukana valtaamaan Kolikkoinmäen ympärillä olevat linnoitetut asemat Kelkkalan lähellä. Osa hyökkäyistä onnistui ryntäämään puolustuksen aukon läpi, mutta Pauligin johtama 2. komppania joutui saarroksiin ja menetti puolet miehistään. Heidän joukossaan kaatui myös Bertel Paulig.

Pauligin lähetti, kuhmonniemeläinen ”sissijääkäri” Emil Haverinen, kertoi tapahtumasta Bertel Pauligin äidille 6.6.1918 lähettämässään kirjeessä: ”Luutnantti Pauliikin Lähetti. Tahton Teille ilmottaa hänen viimeiseltä hetkeltä. Hänellä ei ollu mitään valituksia eikä pitkiä kipuja kuolintauvissaan. Minä olin Viipurin rintamalla häntä puolustamassa ja suojelemassa. Aina olin hänen seurassa. Mutta sitten kun tuli lähtö hyökkäykseen, niin minä en voinu häntä pelasta kuolemasta. Mentiin vähän matkaa eteen päin, niin sitten tuli

kova ammunta vihollisen puolelta. Van huolimata siitä mentiin eteenpäin ja sitten minä haavotun hänen vierellään ja täyty jäähä pois seurasta ja mennä pijan suojaan ja minä olin siellä noin yhten tunnin ajan ja sitten tuli sinnen Paulikki ja hän oli haavottunna oikijan jalan nilkkaan, jota minäkin koitin olla sitomassa. Mutta siinä oli huono suoja, niin täyty lähtejä ryömimään siitä parempiin suojiin. Minä lähin sitten ensin ja pääsin hyvin, van siinä oli vähän kiertämistä ja sitten lähti hän, mutta ei malttanut kiertää van hän nousi vielä seisalleen ja lähti juoksemaan suoraan poikki sarasta ja sinne kaatu ja sitten sanitarit hänet pijan hakivat. Sanon vielä vähän, että se taisi olla vähän kunnijan himonen, että oli liika rohki ja niin oltiin mekin. Ei mekään pelätty mitään vaikka mitä olisi ollu edessä.”

Pauligin ystävä Walter Horn ei päässyt Arcturuksella muiden jääkäreiden kanssa Vaasaan sairastuttuaan punatautiin lähdön hetkellä. Hän jäi Saksaan ja palveli Berliinin edustustossa ja palasi vasta myöhemmin Suomeen. ”Näin nämä kaksi kaveria, jotka olivat ratkaisevia alkuvaiheessa, eivät koskaan marssineet Helsingissä voittajina. Elämä on sellaista.”, totesi Kari J Talvitie mielenkiintoisen esityksensä lopuksi.

Nina Schleifer



*Valtiotieteiden maisteri Kari J. Talvitie
- Valok. Nina Schleifer*



KANSAKUNNAN KOHTALONHETKET JA RYDMANIT

Minulla on ollut ilo ja kunnia syntyä sukuun, jossa vanhoja perinteitä ja tietoutta esi-isien vaiheista on vaalittu ja ylläpidetty. Tämä on ollut sikälikin ilahduttavaa, että monien esi-isieni tekemiset kietoutuvat likeisesti kansakuntamme kohtalonhetkiin. Tässä artikkelissani kiinnitän huomioni ennen muuta 1900-luvun kahteen ensimmäiseen vuosikymmeneen ja isoisäni isoisän **Walter Rydmanin** (1880–1950) ja hänen lähisukunsa toimintaan noina aikoina. Tärkeimpänä lähteenä tälle artikkelilleni toimii isoisäni **Kari Rydmanin** (s. 1936) vuonna 2009 toimittama elämäkerta omasta isoisästään.

Walter Rydman syntyi Turussa kauppias **Victor Magnus Rydmanin** (1850–1916) kuopuksena ja ainoana poikana. Liiketoimintojen siirtyminen vuosisadan taitteessa enenevässä määrin pääkaupunkiin johti myös näiden esi-isieni helsinkiläistymiseen. Victorin kuoltua vuonna 1916 Walter otti isänsä liikkeen haltuunsa ja sulautti ne Stockmann-konserniin. Samalla Walterista tuli Stockmannin johtokunnan jäsen ja tukkuosaston päällikkö, sittemmin varatoimitusjohtaja ja lopulta koko konsernin toimitusjohtaja ja kauppaneuvos.

Vuosisadan taitteessa kaikki tämä oli kuitenkin vielä kaukana edessä. Nuori Walter asettui Helsinkiin tullessaan kymmenvuotiaana Helsingin Suomalaisen Normaalityöseuran oppilaaksi. Kirjoittamaan ylioppilaaksi vuonna 1898 hän jatkoi opintojaan Helsingin Keisarikoulussa Aleksanterin Yliopistossa. Samoihin aikoihin alkoi herätä myös Walterin yhteiskunnallinen aktiivisuus. Se ei ollutkaan ainutkertaista hänen perheessään –

hänen isänsä Victor valittiin Helsingin kaupunginvaltuustoon vuosiksi 1903–1905, minkä lisäksi Victor toimi myös Naantalin kaupungin edustajana porvarissäädyssä valtiopäivillä 1904–1905.

Helmikuun manifesti, uusi asevelvollisuuslaki ja Rydmanit ”Kagaalissa”

Helmikuun 15. päivänä vuonna 1899 keisari Nikolai II allekirjoitti manifestin, jolla Suomi pyrittiin liittämään aiempaa läheisemmin keisarikuntaan. Varsinaisten venäläistämistoimenpiteiden lisäksi manifestiin sisältyi ”valtakunnallisiksi” määriteltyjen asioiden päätösvallan siirtäminen senaatilta Pietariin, sekä ennen kaikkea uusi asevelvollisuuslaki, joka yhdisti suomalaiset joukko-osastot venäläisen vallan alle. Tästä alkoi Suomen yhteiskuntaa ja puoluekenttää rajusti muuttaneen passiivisen vastarinnan kausi. Vastarinnan keskuksiksi järjestäytyi salassa toiminut ”Kagaali”, jonka piirissä toimi myös useita Rydman-suvun jäseniä – myös Victor ja nuori Walter.

Kagaalin nimestä kertoo järjestön historian perusteellisesti kartoittanut J. N. Reuter seuraavasti: ”*Sana on hebrealaista alkuperää: qahal, joka tarkoittaa ’seurakuntaa’, ’kokousta’. Venäjällä sana kirjoitettiin muodossa kagal, ja sillä tarkoitettiin halventavassa mielessä ensin juutalaisten yhdistyksiä, sittemmin ylipäänsä poliittisia liikkeitä jotka vastustivat itsevaltaisuutta ja byrokraatia. Venäläisessä Suomen-vastaisessa taantumuslehdistössä sanaa käytettiin niinikään halveksuvasti suomalaisesta liikehdinnästä joka vastusti hallitusvallan hyökkäystä autonomian ja kansallisen olemassaolon kimppuun. Suomessa sana kävi yleiseksi, mutta täällä siitä tuli kunnianimitys jolla tarkoitettiin varsinkin syksyllä 1901 organisoitunutta systemaattisen passiivisen vastarinnan johtoa.*”



Sotaväenotot kuitenkin alkoivat vastarinasta huolimatta uuden järjestelmän mukaisesti. Kuntien tuli valita kolme edustajaa vahvistettuun kutsuntalautakuntaan. Kun monet kunnat kieltäytyivät vaalista, senaatin talousosasto kehotti läänien kuvernöörejä langettamaan näille uhkasakon. Jotkut heistä hangoittelivat vastaan laillisuussyistä, mutta joutuivat alistumaan määräyksiin. Kunnat vetosivat oikeusistuimiin.

Helsingin kaupunginvaltuusto kokoontui 25.2.1902, koska kuvernööri oli langettanut kaupungille 30 000 markan sakon. Insinööri E. Bergroth ja kauppias Victor Rydman ehdottivat, että kaupunki valitaisi Turun hovioikeuteen kuvernöörin päätöksestä. Ylivormaisella äänen enemmistöllä näin päätettiin tehdä. Tämän seurauksena Bergroth ja Rydman haastettiin oikeuteen, mutta raastuvanoikeus hylkäsi syytöksen perusteettomana.

Walter ei kuitenkaan suorittanut asepalvelustaan normaalin kutsuntamenettelyn kautta, vaan ilmoittautui kesken yliopisto-opintojensa vapaaehtoiseen palvelukseen Henkivartiokaartin 3. Suomen tarkk'ampujapataljoonassa. Vapaaehtoisen asepalveluksensa myötä Walter hankki itselleen arvokkaita kontakteja, sillä lukuisat hänen palvelustovereistaan nousivat myöhemmin korkeisiin asemiin ja toimivat Walterin työtovereina. Henry Bardysta tuli kirurgi ja professori, Aarne Granfeltista (Kuusi) Salaman toimitusjohtaja, Heimo Helmisestä ministeri ja Antti Tulenheimosta yliopiston rehtori ja kansleri, pääministeri ja Helsingin kaupunginjohtaja ennen Walterin serkkua **Eero Rydmania** (1889–1963). Ehkä vieläkin tärkeämpää oli se, että tarkk'ampujapataljoonassa Walter hankki sellaista sotilasosaamista, josta oli hänelle merkittävää hyötyä, kun hän myöhemmin liittyi suojeluskuntaan.

Nuori Walter venäläisvastaisena agitaattorina

Valmistuttuaan yliopistosta filosofian kandidaatiksi alkuvuodesta 1902 vasta 22-vuotiaan Walterin yhteiskunnallinen aktiivisuus voimistui entisestään. Kagaali järjesti opiskelevan nuorison avulla valtakunnallisen kampanjan yhteiskuntakerosten lähentämiseksi toisiinsa venäläisten sortotoimenpiteiden torjumiseksi. Helsinkiin perustettiin kanslia, jonka esimieheksi Walter tuli. Jo helmi-maaliskuussa vuonna 1902 Walter oli itse osallistunut agitaatiomatkalle itäiseen Hämeeseen, jossa hän oli ollut yllyttämässä asevelvollisuusikäisiä kutsuntalakkoon ja uhmaamaan venäläisiä viranomaisia. Tästä antaa ainutkertaisen todistuksen hänen omat muistiinpanonsa vuoden 1902 retkeltä:

”Helmikuussa v. 1902, juuri kun olin suorittanut kaikki tutkintoni fil. kandidaattiarvoa varten ja odotin n.k. julkaisua, sain aivan odottamatta kutsun saapua isäni vanhan ystävän tuomari Edvard Polón’in luokse, jonka silloin jo tunsin yhdeksi passiivisen vastarinnan mieheksi. Noudatin tietysti heti kutsua ja saavuttuani hänen luokseen Bulevardilla kertoi hän, että nyt tarvittaisiin nuoria miehiä, jotka olisivat valmiit asevelvollisten keskuudessa agiteeraamaan kutsuntalakon puolesta. Kun olin ilmoittanut suostuvani työhön, selitti hän mitkä kunnat tällä kertaa oli ajateltu minulle. Matkareittini tuli olemaan: Lahti – Vesivehmaa – Asikkala – Padasjoki – Kuhmoinen – Jämsä, josta Jyväskylän kautta kotiin. (--)

Matkavalmistuksiini kuului tehdä luetelo muutamista kauppiaista, jotka asuivat reitin varrella ja jotka olivat isäni kanssa likeyhteydessä ja hänelle velkaa. Tarkoitukseni oli käymällä näiden luona (varustukseeni kuului myös joukko hintaluetteloita y.m.) verhota



matkani oikea tarkoitus ja kiinni joutuessa ainakin ensi hädässä voida antaa matkalleni täysin luonnollisen aiheen. Myöhemmin sain kuulla, että tämä oli-kin vienyt viranomaiset harhaan."

Eugen Schauman ja Bobrikov

Kagaalin myötä Walter tutustui myös itseään viisi vuotta vanhempaan Eugen Schaumaniin. Nuorilla miehillä oli yhteinen arvomaailma ja yhteisiä harrastuksia myös kagaaliaktiivisuuden ulkopuolella. Bobrikovin surman aattona kesäkuun 15. päivänä vuonna 1905 nuoret miehet olivat kuitenkin allapäin, kun he kohtasivat koiriensa Lucaksen ja Tommin kanssa Kaisaniemen puistossa.



Herrasmies ei unohda silinteriään kotiin lähtiessään ulkoiluttamaan koiraansa: Walter ja Tommi kävelyllä 1904. Tommi oli ystäväystynyt myös Eugen Schaumanin Lucas-koiran kanssa.
- Valok. Kari Rydmanin kokoelma

Näin herrojen kohtaamisesta kertoo Seppo Zetterberg kirjassaan Viisi laukausta senaatissa: *"Seuraavana aamuna Eugenin ystävä Walter Rydman oli Kaisaniemessä ulkoiluttamassa koiraansa, kun hän tapasi samoilla asioilla käyskennelleen Eugenin. Herrat tervehtivät toisiaan ja istahtivat penkille keskustelemaan sortopolitiikasta. Rydman oli närkästynyt siitä, että kansan mieliala oli niin lamaantunut,*

että se alistui vastarinnatta sortoon. Tuskin oli miestä, jolla olisi rohkeutta surmata Bobrikov. - Kyllä semmoisia miehiä on. Ole rauhallinen vaan, Rydman kertoo Eugenin vastanneen."

Kagaalin toiminta loppui pitkälti Bobrikovin murhan jälkeen. Ajat olivat muutoinkin taas tilapäisesti helpottumassa, kun Venäjän sisäiset vaikeudet ja tappio Japanille vuonna 1905 pakottivat keisari Nikolai II:n antamaan marraskuun manifestin, joka lopetti ensimmäisen sortokauden.

Vapaussota ja mukaan suojeluskunta-toimintaan

Kun punakaartit ottivat juuri itsenäiseksi julistautuneen valtion pääkaupungin haltuunsa vuonna 1918, joutui Walter perheineen jäämään Helsinkiin. Isoisäni isän kertoman mukaan Walterille oli kuitenkin kauppayhteyksiensä kautta mahdollista toimittaa valkoisille aseita pohjoiseen. Punaiset pääsivät tästä vihille ja penkoivat hänen toimistonsa etsien todisteita – mutta eivät ymmärtäneet katsoa kirjoituspöydän alustan alle, josta asetoimituksista todistavat asiapaperit olisivat löytyneet. Walter sai pitää henkensä.

Vapaussodan jälkeen sekä Walter että tuolloin 11-vuotias isoisäni isä liittyivät Oldboys-pataljoonasta muodostettuun Ikämies-pataljoonaan, jonka 2. komppanian päällikkö Walterista tuli. Walter oli käynyt armeijan vapaaehtoisena kesken yliopisto-opintojensa, joten varsinaista ylempää sotilaskoulutusta hänellä ei ollut, mutta hän oli aktiivinen ja hänellä oli luontaista auktoriteettia. Pelkällä kersantin arvolla Walterista tuli pataljoonan vt. komentaja syksyllä 1921. Walter sai myös aikaan sen, että suojeluskunta ryhtyi järjestämään suomenkielistä upseerikoulutusta. Ensimmäisten joukossa näin kouluttautui myös Walter, josta 1923 tuli myös pataljoonan vakinainen komentaja ja myöhemmin rykmentinkomentaja.



Walteria ylistetään laajasti IM-pataljoonan 10-vuotishistoriikissa: ”W.R. on pataljoonamme ensimmäinen mies sekä virallisesti että todellisesti, ja ei ole sitä alaa tai muotoa, jossa hän ei olisi mukana ensimmäisenä tietä näyttämässä alaisilleen. Onhan tunnettua, miten hän paitsi sitä, että on mukana kaikessa ja kaikkialla, on vielä esim. kilpailuissa saavuttanut ainutlaatuista menestystä. Hän on Helsingin piirin pataljoonan komentajista kilpailutantereella, olipa kysymyksessä ampuminen, hiihto, tiedustelujuoksu tai muu, ainakin kaikki huomioon ottaen, ehdoton ykkönen. (--) W.R. on päällikkö, joka ymmärtää miehiään ja jota miehet ymmärtävät.”



Emil Rautalan vuonna 1945 Walter Rydmanista maalaama muotokuva. - Valok. Wille Rydman

Sukutragedia: Ritavuoren murha

Poliittiset myllerrykset eivät kuitenkaan päättäneet vapaussotaan. Sukulaiset olivat jo ennen itsenäistymistä ajautuneet monenlaisiin poliittisiin kiistoihin, jotka olivat aika ajoin keskeyttäneet ”sukuklubin” toiminnan. Etenkin kielikysymys oli

huonontanut sukulaisten välejä. Walter vaikuttaa olleen sovittelija näiden kiistojen keskellä; hän oli aatteellisesti fenno-maani ja täysin kaksikielinen, mutta ei toisaalta kokenut tarvetta esimerkiksi sukunimensä muuttamiseen.

Vapaussodan jälkeen sukua halkoivat myös muunlaiset poliittiset kiistat. Walterin serkku **Heikki Ritavuori** (1880–1922, syntyjään Heikki Rydman) oli antautunut kokonaan poliittiselle uralle. Intohimoisena suomalaisuusmiehenä hän oli suomalaistanut sukunimensä ja kannatti nyt tasavaltalaista hallitusmuotoa. Walter sitä vastoin oli yksi allekirjoittajista monarkistisessa vetoomuksessa, joka julkaistiin kahta viikkoa tasavaltalaisten julistuksen jälkeen.

Ritavuori oli kiistanalainen poliitikko myös muista syistä. Hänen näkemyksensä mukaan kansakunnan yhdistäminen edellytti laajoja armahduksia punakaartilaisille. Kiivaimmille valkoisille Ritavuoren vapaamielinen politiikka oli liikaa – tunnetuin seurauksin. Ernst Tandefelt ampui sisäministeri Ritavuoren kotiovelleen Etu-Töölössä 14. helmikuuta vuonna 1922.

Ritavuoren murha oli Rydman-suvulle traumaattinen kokemus, joka käytännössä lopetti vanhan sukuklubin toiminnan. Ritavuori oli ollut yksi klubin ärhäkkäimmistä jäsenistä, joka oli ollut usein suvun poliittisten kiistojen aktiivisena osapuolena. Toisaalta hänen persoonallisuutensa oli ilmeisesti myös ollut yksi klubin kantavista voimista, ja murhan jälkeen sukulaisilta tuntui puuttuvan voimia järjestää klubin tilaisuuksia. Toisaalta traumaattinen kokemus oli myös omiaan vähentämään poliittisia jännitteitä suvun sisällä: poliittinen väkivalta tuomittiin nyt laajasti ja ehdottomasti.

Wille Rydman

Yhdistyksemme jäsen Wille Rydman on helsinkiläinen kaupunginvaltuutettu ja Walter Rydmanin pojanpojan pojanpoika.



VIIMEINEN KESÄ Värivalokuva- kertomus Suomesta 1939



Koko Kansan Kirjakerho on vuonna 1985 julkaissut kuvateoksen Viimeinen kesä, jossa Hans Wagnerin monivärikuvin kerrotaan vanhan hyvän ajan Suomesta kesällä 1939. Olen tähän pieneen katsaukseen valinnut vain ne paikkakunnat, jotka jouduttiin sotien jälkeen luovuttamaan, mutta jotka maamme rajat vielä tuolloin sulkivat sisäänsä: Sortavalan, Viipurin ja Petsamon. Voimmekin todeta kuvateoksen takakan- nen tavoin, että Viimeinen kesä on todellinen kotikirjaston aarre.

Laatokan pohjoisrannalla sijaitseva Sortavalan kaupunki oli Laatokan Karjalan henkisen ja taloudellisen elämän keskus. Sortavalassa sijaitsi Suomen ortodoksisen hiippakunnan arkkipiispan istuin ja pappisseminaari sekä mies- ja naissemi- naarit opettajiksi aikoville. Kuvituksena on Sortavalan vaakuna sekä taloudelli- sesta toiminnasta kertovia lehti-ilmoi- tuksia.



Viipurin keskeisiä nähtävyyksiä olivat Kauppatorin reunalla sijaitseva Pyöreä torni, Viipurin linna sekä asemaraken- nus, jolla oli yhteisiä piirteitä Helsingin asemarakennuksen kanssa. Olivathan molemmat Eliel Saarisen suunnittelemia. Viipurin asemarakennus tuhoutui sotien aikana, mutta Helsingin asema on yhä käytössä. Kauppatorin tunnetuin tuote oli Viipurin rinkelä, joka oli suosittu tu- liainen Viipurista. Sijaintinsa vuoksi Vii- puri oli nähnyt monta sotaa. Linna, valli- tukset, muistomerkit ja sotilasrakennuk- set kuuluivat viipurilaisten jokapäiväi- seen elämään. Kuvituksena Viipurin ase- marakennus, Viipurin vaakuna ja Viipu- rin rinkeläitä myyvien leipomoitten kul- lattu tunnus.



5 000 asukkaan Petsamossa olivat kalas- tus sekä poron- ja lampaanhoito pääelin- keinot, mutta kunnan alueella oli myös merkittäviä nikkeli- ja uraaniesiintymiä. Matkailun yleistyessä Pohjois-Suomeen yleistyivät myös erilaiset palveluelinkei- not. Kuvituksena (yläpuolella) jääkarhun kuvalla varustettu automerkki, joka ylei- simmin kiinnitettiin auton etupuskuriin. Merkkiä myytiin Liinahamarissa aivan Jäämeren rannalla.

Raimo Berkan



Konstantin Cande SS-MIEHEN MUISTIKUVIA SODASTA JA SIVIILISTÄ



Muistelmateoksen alkulehdillä yhdistyksemme jäsen Konstantin Nikolajevich (Kosti) Cande toteaa: *"Aateveljeni Johan Salo kirjoittaa elämäni tarinan kertomani mukaan, niin kuin minä olen sen kokenut. Olenko ansainnut tätä huomiota, mietin. Mitään sankaritarinaa minusta ei pidä tehdä, tein sen mihin parhaiten pystyin kuten miljoonat samanikäiset miehet kautta Euroopan".*

Tarina on ehdottomasti huomion arvoisen – niin monipuolinen on Canden sotilasura kahden armeijan veteraanina. Kirja tempaa lukijan mukaansa heti alkusivuilta, joilta välittyy kuva suureen seikkailuun lähteneestä nuoresta miehestä, josta kasvoi kokemusten karttussa taitava ja vastuuntuntoinen upseeri. Ei voi kuin vilpittömästi ihailla Kosti Canden muistia hänen kertoessaan nimeltä mainiten aseveljistään niin Saksassa kuin Suomessakin. Kiitoksen ansaitsee myös kirjan toimittanut Johan Salo, joka on tehnyt suuren työn tallentaessaan Canden kertomia kiinnostavia yksityiskohtia.



Vänrikki Konstantin Cande
- Valok. teoksen "SS-miehen muistikuvia sodasta ja siviilistä" kuvaliitteestä

Kirjan pääpaino on Canden kokemuksissa Waffen-SS -joukoissa: alokaskoulutus Wienissä, taistelukoulutus Gross Bornin sotilasleirikaupungissa sekä rintamapalvelus Kaukasuksella Wiking-divisioonassa, jonka seurauksena kolmasti haavoittunut Cande sai SS-Unterscharführerin arvon (alikersanttia vastaava alin upseeriarvo) ja Rautaristin. Kirjassa vuorottelevat hauskat sattumukset, jännittävät rintamakuvaudet ja kertomukset lukuisista aseveljistä ja muista Saksassa tavatuista ihmisistä. Enimmäkseen Cande muistelee lämmöllä tuttaviaan, mutta joskus henkilökuvat eivät ole yksinomaan mairittelevia kohteelleen, aina kuitenkin kiinnostavia – pienenä makupalana: *"Alokaskoulutuksen aikana neljännen komppanian päällikkönä toimi SS-Obersturmführer Franz Pleiner, 205 cm pitkä komea "jätkä". Pleiner oli edustanut Saksaa 1936 olympialaisissa kiekonheittäjänä. Puhuttelun jälkeen, kun piti sanoa, "Heil Hilter", hän sanoi "hau, hau". Upseerikerholla Pleiner löi pataljoonan komentaja Hans Collania niin, että tämä lensi flyygelin alle. Pian tämän jälkeen Pleiner sai siirron."*

SS-joukoista kotiuduttuaan Cande ennätti vielä kunnostautua Vapaudenristin arvoisesti Rukajärven ja Ilomantsin taisteluissa sekä käydä Niinisalon upseerikurssin numero 58. Syvyyttä Canden henkilökuvaan tuovat kertomukset työvuosista filmipäällikkönä, maininnat hänen toiminnastaan veteraanien perinnetyössä sekä laajahko katsaus mielenkiintoiseen sukuhistoriaan.

Suosittelena lämpimästi Canden kirjaa, josta saa paljon taustatietoa suomalaisten SS-vapaaehtoisten elämästä Kaukasuksella – ja sen jälkeenkin. Kirjaa voi tiedustella sen toimittaneelta Johan Salolta (johan.salo@hotmail.com, puh. 050 5425444).

Nina Schleifer



TIETOOMME TULLEITA HUOMIONOSOITUKSIA

Raimo Virtanen lähestyi yhdistystämme kertoen, että kaksi perustajajäsentämme, Erkki Stenman ja Lasse Seitavuopio, palkittiin 27.9.2013 Helsingin Seurahuoneella Sotaveteraaniliiton ansiomitalilla. Tämä ansiomitali voidaan sotaveteraanien lisäksi myöntää sotaveteraanityön päämäärien hyväksi kauan ja ansiokkaasti tai muutoin merkittävästi toimineelle henkilölle, joka ei ole sotaveteraani.

Virtasen mukaan **Erkki Stenman** palkittiin sotiemme vainajien muiston vaalimisen hyväksi tehdystä työstä. Stenman on osallistunut Venäjällä kaatuneiden, maastoon haudattujen sankarivainajiemme etsimiseen ja tuomiseen kotimaahan hautaamista varten.

Lasse Seitavuopio on puolestaan ollut pitkään Inkeriläisten ja Karjalaisten Heimoveteraanien hallituksen jäsen, ja hän on osallistunut veteraanien avustustyöhön sekä Inkerissä ja Karjalan Tasavallassa että Suomessa tänne muuttaneiden veteraanien ja leskien kotona.

Raimo Virtanen toteaa kirjeessään: *“Tiedän, että heidän harrastuksensa on todellista isänmaan hyväksi tehtyä työtä - niin vapaussodan kuin talvi- ja jatkosodan asioihin paneutumista.”* Hän oli myös selvittänyt, että Stenman ja Seitavuopio olivat ns. Sota-arkiston ystäviä, jotka tekivät vapaaehtoisina 4,5 vuotta jatkosodan arkistojen uudelleenjärjestelyjä.

Sotaveteraaniliiton 7.3.2014 antaman mediatiedotteen mukaan vastaava ansiomitali myönnettiin niin ikään jäsenellemme **Jussi Niinistölle**. Historian tutkija, kirjailija, filosofian tohtori Niinistö toimi pitkään kattojärjestömme Vapaussodan perinneliiton julkaiseman lehden, Vapaussoturin, päätoimittajana. Nykyisin hänet tunnetaan parhaiten kansanedustajana ja puolustusvaliokunnan puheenjohtajana. Niinistö on todennut omilla internet-sivuillaan: *”Suomen itsenäisyystaistelu, sotahistoria ja sotiimme liittyvä perinnetyö ovat aina olleet lähellä sydäntäni. Arvostan maanpuolustuksen eteen tehtyä ja tehtävää työtä.”* Tähän toteamukseen on helppo yhtyä.

Nina Schleifer



Jatkosodan lauluja
muistoissa
Harmony Sisters

KAHVIKONSERTTI
RITARIHUONEELLA
La 26.4.2014 KLO 15:00

LIPUT 20 € LAULAJILTA TAI TILAAMALLA
www.kaaderilaulajat.fi

 *Kaaderilaulajat*

Lauluyhtye *Singerit*







JÄSENKYSELY 2014

Arvoisa yhdistyksemme jäsen!

Pyrimme kehittämään yhdistystämme jäsentemme tahdon mukaisesti ja pyydämme vastaamaan oheiseen jäsenkyselyyn. Vastaukset tulisi lähettää **viimeistään 16.5.2014** sähköpostilla markus.uomala@netti.fi tai kirjeitse osoitteella Markus Uomala, Omenamäenkatu 5 C 37, 00990 Helsinki. Kyselyn voi myös täyttää/toimittaa tilaisuuksissamme. Kaikkien vastanneiden kesken arvomme kolme kirjapalkintoa.

Minkälaista ohjelmaa toivotte yhdistyksemme järjestävän ja mihin haluatte osallistua?

Mihin kellonaikaan osallistuisitte mieluiten luentotilaisuuksiimme?

☐ Lounasaikaan 12.30-14.30 ☐ Töiden jälkeen klo _____

Oletteko kiinnostunut osallistumaan retkillemme?

☐ Arkipäivisin ☐ Viikonloppuisin

Miten toivoisitte saavanne tietoa yhdistyksestä ja sen toiminnasta?

☐ Puhelimitse	☐ Oman lehtemme (Vapaussodan perintö) välityksellä
☐ Tekstiviestillä	☐ Kattojärjestömme lehden (Vapaussoturi) välityksellä
☐ Kirjeellä	☐ Omien WWW-sivujen välityksellä
☐ Sähköpostilla	☐ Omien Facebook-sivujen välityksellä

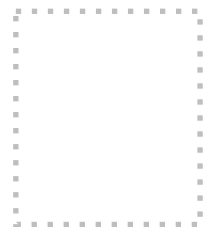
Tuleeko teille kattojärjestömme Vapaussodan perinneliiton Vapaussoturi-lehti?

☐ Kyllä ☐ Ei

Minkä perinnejärjestöjen kanssa meidän pitäisi lisätä yhteistyötä? Entä minkälaista tämän yhteistyön tulisi mielestänne olla?

Ajankohtaistiedotteiden ja muiden yhteydenottojen takia pyydämme teitä vielä ystävällisesti ilmoittamaan mahdollisen **sähköpostiosoitteenne**. Jos osoitteenne tai puhelinnumeronne ovat muuttuneet viimeisen parin vuoden aikana, pyydämme teitä myös ilmoittamaan ne, jotta varmistamme jäsenrekisterimme pysymisen ajan tasalla.

Kiitos vaivannäöstänne!



Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistys ry.
Puheenjohtaja Markus Uomala
Omenamäenkatu 5 C 37
00990 Helsinki

Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistys ry:n hallitus

Puheenjohtaja Markus Uomala
Omenamäenkatu 5 C 37, 00990 Helsinki
puh. 0400 709 323
s-posti: markus.uomala@netti.fi

Varapuheenjohtaja Juhani Virtanen
Seitsemänmiehenkatu 29, as. 18,

s-posti: juhani.virtanen@pp9.inet.fi

Varainhoitaja Anton Eskola

s-posti: anton.eskola@helsinki.fi

Sihteeri Juhani Pulkkinen

s-posti: juhani.pulkkinen@saunalahti.fi

Jäsen Pekka Lampén
Jäsenlehden postitus

s-posti: mlampen@welho.com

Jäsen Sirkka Valkjärvi
Tilaisuuksien käytännön järjestelyt ja ilmoittautumiset tilaisuuksiin

s-posti: sirkka.valkjarvi@gmail.com

Jäsen Anja Voss
Jäsenposti

s-posti: ap.voss@welho.com

*

Kunniapuheenjohtaja Uolevi Langinmaa
(puheoikeus)

Varainhoitaja tiedottaa

Varainhoitaja kiittää yhdistyksen jäsenten suurta enemmistöä, jotka ovat jo tältä vuodelta maksaneet jäsenmaksunsa ja myös muistaneet summan muuttuneen. Kovin monessa muussa yhdistyksessä ei ole maksuvelvoitteensa näin täsmällisesti hoitavaa jäsenistöä.

Jäsenmaksun maksutilanteen voi tarkistaa osoitetarrasta, johon on merkitty vuosiluku siltä vuodelta, jonka osalta maksu on maksettu. Jos merkintä on jokin muu kuin vuosiluku, tarkoittaa se, että henkilö on jäsenmaksuvelvollisuudesta vapaa. Maksun suuruus vuodelle 2014 on **26 euroa**.

Yhdistyksen pankkitili:

FI45 1299 3000 0798 81

Viitenumerot:

1009 Tammisunnuntain juhla
1122 kirjat ja muut myyntiartikkelit
2040 jäsenmaksut

Varainhoitaja vastaa kaikkiin talousasioita koskeviin tiedusteluihin.



Vie vapauden ja itsenäisyyden viestiä eteenpäin tuleville sukupolville.
Tilaa Vapaussoturi!

Yhteydenotot puh. (03) 223 0845



TULEVAA OHJELMAA

- Pe 16.5. Vapaussodan päättymisen vuosipäivän kunnianosoitukset**
Vapaussodan päättymisen vuosipäivänä kokoonnumme kunnianosoituksiin **klo 11.30** Hietaniemessä ja **klo 12** Vanhankirkon puistossa. Liisa Viranko toivottaa seppeleenlaskuun osallistujat tilaisuuden jälkeen tervetulleiksi kotiinsa *Fredrikinkatu 38 A 14 (LV) 5. krs* kohottamaan maljan itsenäiselle isänmaallemme.
- La-su 24.-25.5. Vapaussodan Perinneliiton vuosikokous ja kesäpäivät**
Kesäpäiviä vietetään lakkautettavalla Kauhavan Lentosotakoululla. Ilmoittautumiset 30.4. mennessä Markus Uomalalle (puh. 0400 709 323 / markus.uomala@netti.fi), jolta saa lisätietoja ohjelmasta ja majoitusvaihtoehtoista.
- Ma-To 9.-12.6. Kesäretki Etelä-Viroon ja Latviaan**
Ilmoittautumiset ja tarkemmat tiedot matkanjohtaja Uolevi Langinmaalta (puh. 050 5375 109) sekä edellisestä lehdestä.
- Su 3.8. Ruth Munckin muistotilaisuus Hausjärvellä**
Lähdemme Helsingistä noin **klo 10.45** kimppakyydeillä Hausjärvelle VeljesapuPerinneyhdistys ry:n järjestämään Schwester Ruth Munckin muistotilaisuuteen. Kunnianosoitukset Hausjärven vanhalla hautausmaalla (*Alitie 2, 12210 Hausjärvi*) alkavat **klo 12**. Tämän jälkeen ruokailemme jossakin lähiseudun ravintolassa (täsmentyy lähempänä tapahtumaa). Ilmoittautumiset Sirkka Valkjärvelle (puh. 050 432 0838) viimeistään 20.7. Tumma puku ja kunniamerkit.
- La 23.8. Syysretki Kaarten kotimuseoon Lohjalle ja Museo Degerby Igoriin**
Teija ja Kalervo Kaarten kotimuseo (*Rakettikaari 30, 08700 Lohja*) on kunnianosoitus itsenäisyytemme säilyttämisen puolesta taistelleille. Esillä on sotiemme 1939 – 45 esineistöä ja aseita, Lotta-kanttiini, juoksuhauta sekä korsu. Lähdemme kimppakyydeillä Helsingistä **klo 9.45** ja olemme perillä **klo 11**. Oppaanamme museossa toimii everstiluutnantti Juhani Hannuksela. Pääsylippu 10 euroa. Museokäynnin jälkeen nautimme omakustanteisen lounaan Kotikievari Kopparnäsissä (*Kopparnäsintie 428, 10160 Degerby*). Paluumatkalla noin **klo 14** poikkeamme Museo Degerby Igorissa (*Furuborgintie 6, 10160 Degerby*). Museon pääteemana on Porkkalan Parenteesi 1944-1956 ja siellä on sekä kuvia että esineitä, jotka kertovat, miltä Porkkalassa näytti ennen miehitystä, sen aikana ja sen jälkeen. Mukaan mahtuu 15 henkeä. Ilmoittautumiset 15.8. mennessä Markus Uomalalle (puh. 0400 709 323 / markus.uomala@netti.fi).
- Ti 9.9. Kiertokäynti Mannerheimristin ritarien hautamuistomerkeillä**
Kokoonnumme **klo 10** Hietaniemen hautausmaan vanhan kappelin portilla (*Mechelininkatu 2 e*). Oppaamme varmistuu kesällä. Kiertokäynnin jälkeen noin **klo 12.30** on tarkoitus nauttia perinteinen omakustanteinen lounas (25 €) Ostrobotniassa (*Museokatu 10*). Ilmoittautumiset 2.9. mennessä Sirkka Valkjärvelle (puh. 050 432 0838).